

KAPITTEL 1

Andreordensoppfatning: oppfatning om en oppfatning. Man har bevissthet at andre har annen bevissthet. Det kan også være at man har en oppfatning av sine egne oppfatninger. Man kan se på seg selv utenfra og reflektere over sine egne oppfatninger.

Andreordensønske: «en person er alkoholiker og vil ha/ønsker alkohol, men personen ønsker at han ikke vil ha/ønsker alkohol»

SUBSTANSDUALISME betyr at det er 2 forskjellige substanser, altså det finnes 2 forskjellige substanser i verdene. Substanser betyr at det er noe med uavhengig eksistens:

1. Kropp – Res Extensa – materiell/fysisk – 1. Den er underlagt naturlover 2. Fysiske egenskaper (masse, energi, hastighet, utstrekning i tid og rom, vekt størrelse)
2. Sjæl (->Sinn: tanker, følelser og bevissthetstilstander) – Res Cogitans – Immateriell – Ikke underlagt naturlovene, kan eksistere uavhengig av kroppen

Taler til **FORDEL**:

- Det er vanskelig å observere og gjøre forsøk på sjelen. Derfor kan man anta at sjelen er ekte.
- Jeg tenker derfor er jeg. Man vet at man tenker, og det er derfor mulig å eksistere som et tenkende vesen uten en fysisk kropp.

Taler **IMOT**:

- Hvordan kan noe ikke fysisk påvirke noe fysisk?
Sammhandlingsproblemet/interaksjonsproblemet
- Man kan forklare hvordan et steinskred blir dannet, via fysiske egenskaper. Men vi mangler ressurser til å forklare hvordan noe immaterielt kan påvirke noe fysisk.

MATERIALISME forteller at alt er fysisk og består av en substans, den materielle. Derfor er en tanker bare en hjernetilstand

Taler til **FORDEL**

- Løser sammhandlingsproblemet, fordi den fjerner den immaterielle verdenen. Fordi alt skjer i hjernen når man gjør en beslutning. Vi har også teknologi som støtter denne teorien, fordi man kan lese hjerneaktivitet.

Taler **IMOT**

- Man kan ikke vite hvordan det er å være en «flaggermus» selv om man har studert og vet hvordan dens sanseapparat fungerer. Men vi kan fortsatt ikke forstå hvordan det oppleves og være flaggermus
- Et annet eksempel kan være, «Det lever en person i en bunker som vet alt om syn og den vitenskapen. Men lysforholdet i denne bunkeren gjør at alt er bare svarthvit. Personen har derfor bare opplevd et svarthvitt liv, men vet at det finnes andre farger. En dag åpnes

det en luke, og personen ser himmelen for første gang. Lærer personen noe nytt? Nei, den opplever noe nytt innenfra» Dette er ikke mulig å lære, man må bare oppleve det.

DETERMINISME

- Determinisme er en teori om at alt er underlagt naturlovene, og alt er derfor forhåndsbestemt ut fra forutgående betingelser. Det er derfor unngåelig at noe har skjedd og kommer til å skje.
- Hovedtrekk?
- Sammenhenger mellom determinisme og (substansdualisme og materialisme). Om man er materialist, er man også determinist, fordi man har ikke en annen substans som bestemmer hendelser man gjør, men at alt er underlagt naturlovene.
- Inkompatibilisme, er ikke fri vilje pluss determinisme. Den forteller at man ikke har fri vilje, hvis determinismen er sann.

HANDLINGSFRIHET OG FIR VILJESFRIHET

- i. Handlingsfrihet – å handle ut fra ønsker (om man er lam og har lyst til å gå på ski, har man ikke handlingsfrihet)
- ii. Viljesfrihet (1): evne til å forholde seg til og kontrollere ønsker
- iii. Viljesfrihet (2): et krav om at ønskene stammer fra verdiene våre. Noe som påvirker oss

SKILLER MELLOM OSS OG DYR

Noen begreper:

- Pragmatikk = Bruker lyd i kontekst som gjør at det gir mening. Dette har både dyr og mennesker.
- Semantikk = Betydning av språklige elementer, alle ord har en spesifikk betydning. Dette gjør mennesker unik, siden et ord betyr det samme, selv om det ikke blir brukt i kontekst.
- Syntaks = Grammatikk, regler som styrer sammenhengen mellom ord som gjør at det er mulig å lag setninger som har en mening.
- Proposisjon = påstand (rett/galt). En setning med en sannhetsverdi
- Proposisjonalt språk: Evnen til å forme påstander gjennom språk. En Hund kan gi tegn at den har ondt i foten. Men mennesker kan si nøyaktig va som feiler dem og masse mer, hvordan det skjedde, hvordan det føles, hvor det er ondt... osv.

En åpenbar forskjell mellom mennesker og andre dyr er at vi har kultur. Her betyr det at vi har omformet verden og vår måte å leve på gjennom språk, moral, sosiale og politiske institusjoner, kunst, vitenskap og teknologi.

KAPITEL 2 KUNNSKAP

Hva er egentlig kunnskap. Noen forskjellige definisjoner:

- En tredelt forståelse:
 - 1 p (leses som: p er tilfelle, p er sann)
 - 2 a sin oppfatning av at p er grunnlagt,
 - 3 a tror at p.
 - Kunnskap er noe en eller flere subjekter mener og TROR på er SANN. Kunnskap er et fenomen relatert til vesener eller ting som har evne til å kunne ha OPPFATNINGER. Man må også kunne komme med en BEGRUNNELSE for det man tror er tilfelle. Denne definisjonen «favoriserer» derfor mennesket.

Hva er egentlig sannhet, tre forskjellige teorier: korrespondanseteorien, koherensteorien og den pragmatiske teorien.

- Korrespondanseteorien: Sannhet består i overensstemmelse mellom et utsagn og slik som verden er. Et utsagn er sant hvis det stemmer overens med, eller korresponderer med virkeligheten
 - Noen problemer:
 - Den virkelige verden blir rask veldig kompleks, og blir derfor veldig vanskelig å vite om det er overensstemmelse.
 - Teorien forutsetter at vi har tilgang til en ikke-språklig virkelighet, altså den motsatte sia av et utsagn.
 - Hvordan vi skal kunne avgjøre om det er korrespondanse mellom utsagn og verden. Dette krever en ny påstand «det er overensstemmelse mellom et utsagn og verden», det vil si at vi bare har flyttet spørsmålet om sant utsagn er steg lengre. Slik oppstår det en uendelig regress.
- Koherensteorien: Sannhet består i at det er god sammenheng mellom oppfatninger vi har, mellom de ulike utsagnene eller påstandene vi står inne for. Denne teorien er derfor på et mer språkinternt nivå. Når vi skal teste noe for sant, sjekker vi også om vi ellers holder for sant. Derfor fremstår denne teorien mer som en teori om sannsynlighet, enn en teori om sannhet.
 - Noen problemer:
 - Det kan være gode sammenhenger mellom oppfatningene våre, uten at vi dermed kan være garantert at de alle er sanne
- Den pragmatiske teorien: Sannhet er det som viser seg til å fungere, det som er hensiktsmessig eller nyttig. For eksempel hvis man skrapper glass mot en diamant, og omvendt, skrapper en diamant mot glass. Finner man ut av at diamant er sterkere. Innenfor denne tankemåten er begrepet sannhet et metafysisk begrep, sannheten vil også forstås som absolutt. Her skiller den seg fra de andre teoriene, enten er en oppfatning sann eller usann.
 - Noen problemer:
 - Det er ikke alle oppfatninger som kan prøves ut gjennom handling, og dermed blir denne teorien noe begrenset.

Spørsmålet om vi kan vite at det sanne er sant, eller om vi kan erkjenne det sanne, reiser seg i naturalistiske kunnskapsteorien. Dette innebærer to ting: At alle oppfatninger prinsipielt sett er reviderbare, dette kalles fallibilisme. Og at det bare finnes gradvise forskjeller mellom de oppfatningene som er sanne en gang for alle, og de som vil kunne vise seg å være usanne. I noen situasjoner kan det være vanskelig å vite at vi uttrykker samme språklig mening med de ordene vi bruker når vi snakker med hverandre. Dette problemet kalles for «the inscrutability reference». Spørsmålet om sannhet er språklig

Proposisjonal kunnskap: Det innebærer at man vet *at* noe er tilfelle eller *at* noe er sånn og sånn
VS.

Ferdighetskunnskap: Det man kan, for eksempel å sykle, det er vanskelig å forklare hvordan man kan det, man rett og slett bare kan det.

Forskjellige fundamenter av kunnskap

A Priori – rasjonalisme: **A priori** er et latinsk begrep som innen filosofien betegner en type kunnskap eller påstand som ikke trenger støtte eller begrunnelse i erfaring, men som tvert imot kan begrunnes ved bruk av ren fornuft eller tankekraft.

VS.

Empirisk – empirisme: sannheten kan kun avdekkes med empirisk erfaring (sanseinntrykk)

Analytisk utsagn/kunnskap: Ting man kan vite hvis man forstår begrepene som blir brukt og sammenhengen mellom dem.

- Alle ungarer er ugifte = ungar. Siden en ungar er en som er ugift. Betyr det hvis man forstår begrepet

VS.

syntetisk utsagn/kunnskap: gir subjektet i en setning flere egenskaper som ikke er beskrevet i selve definisjonen eller begrepet av subjektet.

- En ungar er høy. Egenskapen høy ligger ikke i begrepet ungar.
- Kant mente at det finnes A Priori Syntetisk kunnskap

Aristoteles skiller mellom tre ulike kunnskapsområder, tre former for tenkning:

- Teoretisk tenkning, å finne sannhet eller oppnå kunnskap
- Produktiv (moraliske og politiske området) tenkning, å skape noe
- Praktisk tenkning, utføre gode handlinger

Agrippas trilemma forteller tre ulike måter å gi en begrunnelse for kunnskap, hvor alle er logiske umulig, det er derfor ikke mulig å gi en begrunnelse på kunnskap

- Vise til en påstand, som er underbygget av en annen påstand... osv.
- Man tenker at det finnes et utgangspunkt man kan bygge på, men dette utgangspunktet er vilkårlig, og vil varieres fra person til person.
- Når man gir en påstand, tar man begrunnelse fra påstanden selv. Påstanden og begrunnelsen som skal «gjøre» det til kunnskap, underbygger hverandre, og man havner i en evig sirkel

Det er to hovedlinjer i begrunnelses teori, Fundasjonalisme og koherentisme

Fundasjonalisme: Er en begrunnelsesstrategi som går ut på å ta utgangspunkt i en aksiomatisk antakelse. Et sikkert og sant utgangspunkt. Rasjonalisme, Empirisme og Transcendentalfilosofi, disse 3 teoriene om begrunnelse av kunnskap går under hovedlinjen Fundasjonalisme.

Koherentisme: Det gis ikke et utgangspunkt som er grunnlaget for all kunnskap/begrunnelse, men alt er i et system der alle påstander støtter hverandre opp gjensidig. Naturalisme som begrunnelse av kunnskap går under hovedlinjen Koherentisme.

Rasjonalisme: Er en teori basert på kravet om at årsaken eller fornuften er kilden til kunnskap. Sikker kunnskap er kunnskap som det logisk sett ikke er mulig tvil om – Descartes – A prior

- Sette seg ned i en stol og lukke øyene, og tenke. Slik får man kunnskap

Descartes: han vet at han tenker. Når han tviler, så tenker han. Selve dette, hans egen tenkning, er noe han ikke kan tvile på. Det er ikke logisk mulig å tvile på dette, og dermed kan han avslutte den metodiske tvilen.

Empirisme: Er en teori basert på kravet om at erfaring og sansing er kilden til kunnskap, David Hume – empirisk

David Hume: inntrykk gir ideer, som gir kunnskap. Inntrykk er enten sanseintrykk (ytre) som det å se, høre, lukter eller smaker. Eller kan det være følelser (indre), som elsker, hat, lengte etter noe eller varme. Ideer er forestillinger, tanker eller proposisjoner. Det kan enten være ekte ideer som man kan basere på inntrykk, eller uekte ideer som man ikke kan basere på inntrykk (fantasi).

Transcendentalfilosofi: Kant sitt syn på kunnskap. Kombinere empirisme og rasjonalisme. Sansning og erfaring er kilden til kunnskap om verden, men man har ikke en ren sansing av verden, den er preget av et eget system som innebærer anskuelsesformer og fornuftkategorier.

- Anskuelsesformer erfarer ting i TID og ROM
- Fornuftkategorier erfarer ting Årsak og virkinger, identitet, substans og andre logiske kategorier.

Disse strukturerer sanseintrykkene våre og lager et system på kunnskap. Sammenhengen mellom sans og fornuft. – Kant – Syntetisk a prior

Hva er kunnskap?

Det er ulike typer objekt å ha kunnskap om.

- Kunnskap om **eget sinn**. Det er et objektivt faktum at man tenker på det man tenker på.
 - o Subjektiv kunnskap. Kunnskap om «mitt eget indre»
 - o Privilegert kunnskap. Det er kun en selv som har direkte tilgang til den. Andre kan observere og spørre hva du tenker, men du vet gjerne best hva du egentlig tenker og føler. Følelser *kan* være vanskelige å vite best slev, for eks. forelskelse.
- Kunnskap om **andres sinn**.
 - o Intersubjektiv eller delt kunnskap. Observere andres adferd, handlinger, uttrykk, emosjoner og **språk**. Man kan da resonere seg fram til hva dem tenker. For eks. når man kjører bil. Vi vet også at en annen person har et eget sinn, og at dem har privilegert tilgang på eget sinn.
- Kunnskap om den **ytre virkeligheten**
 - o Vi er språk-dyr og vi lager oppfatninger med språket.

Relativisme. Finnes flere versjoner. Men hoved ideen er at det finnes ingen absolutt kunnskap, begrunnelse eller sannhet; tingene eksisterer men er relativ.

- Om kunnskap og begrunnelse
- Om sannhet

Skeptisisme: er i epistemologi og erkjennelsesteori en posisjon der hovedbudskapet er å benekte, avvise eller stille seg sterkt tvilende til muligheten for objektiv og/eller sikker kunnskap og sannhet. Dette kalles gjerne *epistemisk skeptisisme*

Epistemologi – erkjennelsesteori.

Kapitel 3

1 – Oppgaver om **utilitarisme**

Utilitarisme er en del av konsekvensialisme, man ser på hvilke konsekvenser som gis av en handling. Utilitarisme skiller seg fra egoisme, siden man skal ta hensyn til **ALLE** som er involvert i hendelsen/konsekvensen. – Jeremy Bentham

Nyttevackylen

- Intensitet – hvor ondt/godt noe er
- Varighet – hvor langvarig er denne opplevelsen
- Sikkerhet/usikkerhet – sannsynligheten for at du klarer å oppnå denne hendelsen
- Nærhet/fjernhet – når i tid er det opplevelsen oppstår (mange nekter denne)
- Fruktbarhet – hvor nyttig er denne hendelsen, kan den føre til andre gode hendelser
- Renhet –
- Omfang – hvor mange som tar del til denne hendelsen

- a. Hva er det som gjør en handling riktig ifølge utilitarismen
 - a. En handling er riktig hvis og bare hvis handlingen fører til forventet mest mulig lykke/nyttelse og minst mulig smerte, for flest mulig. **Maksimere total mengde lykke/nyttelse**
Det er mange forskjellige versjoner av utilitarisme, men alle er enige med dette hovedprinsippet, forskjellen er at man diskuterer hva definisjonen av lykke/nyttelse er.
- b. En låve har tatt fyr. Låven har to utganger som begge er låst utenfra. Bak utgang A befinner bonden seg. Bak utgang B befinner det seg 100 sauer. Du har bare tid til å få åpnet en av utgangene før låven brenner ned. Hvilken dør bør du åpne, ut fra utilitarismen?
 - a. Svaret B er riktig. Oppgaven går ut på om man skal sauene i betraktning, og det mener utilitarismen. Den forteller at man skal ta hensyn til **ALLE SANSEVESEN**.
 - b. Hva taler for og imot utilitarismen? Kom gjerne med egne meninger.
 - i. Imot:
 1. Strengt live å leve, man kan aldri oppnå egen gode, fordi man kan alltid bruke tiden sin for å gjøre noe godt for andre.

2 – Oppgaver om **pliktetikk**

Kan også kalles Deontologi. **Immanuel Kant** regnes som den viktigste personen innen pliktetikken. Kant mente at man skal handle autonom, handle ved allment aksepterbare regler, man skal handle

fra sin egen fornuft og regler. Det motsatte ville være å handle heteronomi, da handler man ut fra andre sine meninger og regler.

Hovedideen er at menneskets fornuft gir opphav til et skille mellom moralsk rett og galt. Han mener en handling er rett dersom den handler av prinsipper og regler som fornuften gir til seg selv. Det er altså ikke handlingens konsekvenser som avgjør om det er moralsk riktig, men om den følger av allment aksepterte forpliktende normer.

Kants kategoriske imperativ går ut på at alle mennesker har en felles moralsk lov som er gyldig for alle. Han har to formuleringer ut ifra dette som er **universaliseringsprinsippet** og **humanitetsprinsippet**.

Universaliseringsprinsippet regnes ofte som den mest grunnleggende formuleringen av det kategoriske imperativ. Det går ut på at du skal kun gjøre det som din fornuft kan rasjonelt ville ha som en universell regel. Dette hindrer oss i å gjøre unntak for oss selv, og uttrykker dermed to av de mest grunnleggende moralske prinsippene i pliktetikken. Dette er upartiskhet og universalitet.

Humanitetsprinsippet sier noe om hvordan vi skal betrakte andre mennesker. Man skal aldri bruke mennesker som bare et middel.

- c. Hva er det som gjør en handling riktig ifølge pliktetikken?
 - a. En handling er riktig hvis og bare hvis handlingen er i overensstemmelse med **det kategoriske imperativ**. (ubetinget, gjelder for oss uansett)
- d. Hva taler for og imot pliktetikken? Kom gjerne med egne meninger.
 - a. Imot: tar lite hensyn til konsekvenser.
 - b. Rigiditetsproblemet gjør at man ikke kan lyve selv om man redder verden.
 - c. Å låne bøker i stedet for å kjøpe dem er ikke universaliserbart: er det i så fall umoralsk?

1 – Oppgaver om **dydsetikk**

Aristoteles snakket om dydsetikk. Er en av de eldste etikkene.

Tre sentrale begreper:

- Dyd – gode karakteregenskaper: ikke gode – gode – *for* mye gode
 - Feig – Modig – Dumdristig
 - Den gylden middelvei (modig)
 - Dydenes enhet
- Klokskap/visdom
- Det gode liv (Eudaimonia)
 - Dydene er nødvedig for å oppnå det gode liv, men er ikke tilstrekkelig, man må ha eksterne goder som: fysiologiske, sosiale, epistemiske
- a. Hva er det som gjør en handling riktig ifølge dydsetikken?
 - a. Man handler i samsvar med ett sett med dyder, målet av disse dydene er å gjøre seg selv til et «fullkomment menneske» å bli hel.

En handling er riktig hvis og bare hvis den uttrykker dyd

Aristoteles er opptatt av å oppnå «Det gode liv» Eksempel: Hvis du ser en dame blir ranet på gaten, er det moralsk riktig å hjelpe henne, fordi det samsvarer med dine dyder, som kan være at du skal være modig, du setter ditt eget liv i fare for å redde noen andre. Men det handler også om å finne den rette mengden av en dyd, om man har for mye mot og går rett i skuddlinjen til tyven og blir drept, er man *for* modig.

Dydsetikken skiller seg ut fra de andre etikkteoriene fordi den følger ikke en «algoritmisk prosedyre» som forteller va som er morals riktig.

- b. Kim sier: "Et godt og lykkelig liv for meg er å være berømt. Det har ingenting å si hvordan jeg blir det eller hvordan livet mitt ellers er." I hvilken grad og på hvilken måte kan man kritisere dette utsagnet ut fra
 - a. et hedonistisk syn på lykke?
 - i. Hedonistisk syn på lykke forteller at man skal ha mest mulig nytelse, den forteller ikke hvordan man skal oppnå det, bare at den rette måten å leve på er å ha mest mulig nytelse.
 - ii. Hedonistisk syn vil være uenig med dette utsagnet, det er ikke nødvendigvis det gir nytelse av å utføre drømmene sine.
 - b. preferanse-teori?
 - i. Det som er bra for deg er å få ønskene sine tilfredsstilt uavhengig av nytelse
 - ii. Preferanse teorien vil være enig med utsagnet, fordi personen fikk gjennomføre sine personlige preferanser.
 - c. informert preferanse-teori?
 - d. Aristoteles' syn på lykke?
 - i. Man skal oppnå det gode live, men å utføre dydene sine
 - ii. Aristoteles ville vært uenig, man vil ikke utføre dydene sine

KAPITTEL 4

Antikkens politiske filosofi

Deskriptiv politisk teori: Hvordan **er** samfunnet organisert. Hører ikke helt hjemme under politisk filosofi, forklarer bare samfunnet og hvordan man har havnet dit.

Normativ politisk teori: Hvordan **bør** samfunnet organiseres. Nøkkelordet for politikk er *rettferdighet*, men blir brukt ulikt alt ettersom hvilken tidsepoke man er i.

Politisk statsteori: hva kjennetegner en god og rettferdig stat? Hva trenger vi en stat til? Hva slags oppgaver er en stat ment til å fylle?

- Samarbeid og spesialisering
- Sikkerhet og trygghet
- Frihet og stabilitet
- Rettferdighet -politisk og -sosial (resurser)

Demokrati er dårlig fordi det handler bare om å manipulere massen for å gi seg selv makt.

Platon mente at et bra samfunn var rettferdig.

- Med rettferdig mente han fordeling av posisjoner, funksjoner og makt. *IKKE* fordeling av eiendom, utdanning, materielle goder, og individuelle eller demokratiske rettigheter og frihet
- Et enkelt menneske er ikke selvtilstrekkelig og er derfor avhengig av samarbeid (mat, bygge, sy). Staten er derfor et middel for å tilfredsstille våre behov
- Ikke alle er disponert til å ha politisk makt, men alle er gode til noe og skal bli fordelt
- Menn har 3 typer behov: Materielle behov (klær, hus, verktøy, mat), Beskyttelsesbehov (ytre og indre), Organisering og styre (ledelse, fordele oppgaver, utdanning)
- 3 Fordelinger av oppgaver og 3 forskjellige samfunnsklasser: Produksjon, beskytte og vokte, styre og lede. **Meritokrati** kalles denne formen for styre.
- Hvordan velge oppgaver? Individets natur er 3 delt. Hver del har en dyd

Aristoteles

- Rettferdighet handler om å fordele visse rettigheter som individene har, og knytte ære til politisk deltakelse. Ære å ha politisk rettighet.
- Hvilke rettigheter et individ har ligner Platon, man skal velge etter egenskaper.
- **Nøkkelord**: retten til politisk deltagelse og ulike posisjoner i staten.
 - o Disse kalles borgere. Ikke alle *innbyggere* er *borgere*
 - o **Deltagerdemokrati**, der borgere har rett til å være med og styre.
- Hvordan avdekke hvilke egenskaper som skal gi opphav til politisk makt? Empirisk
- Egenskaper som kvalifiserer for deltakelse. Innfødt – eiendom – militær styrke – edel byrd – moralsk dyd. Rettighet aksentueres proporsjonalt.
 - o Disse kvalifikasjonene er viktig fordi om man sidesetter personer med disse kvalifikasjoner blir det ustabilitet siden de har en tendens å knytte politisk makt

- Forfatningsformer: ulike former for styre. Vil forfalle til *ren makt* et sted, men blomstrer som *politisk makt* et annet sted
 - o Styre ved én: Monarki (politisk makt) – Tyranni (ren makt)
 - o Styre ved noen: Aristokrati (politisk makt) – Oligarki (ren makt)
 - o Styre ved mange: Konstitusjonalisme (politisk makt) – Demokrati (ren makt)

Kontraktsteori

Naturtilstand: det er en tilstand uten politiske myndighet, Hobbes og Locke beskriver den som negativ, kjennetegner for et eller annet problem. Men Rousseau beskriver den som positiv.

Samfunnskontrakten: avslutter naturtilstanden og danner et politisk samfunn/stat. Den spesifiserer hvilken plikter staten og borgerne har mot hverandre. Hva er funksjonen til politikk og en stat.

Politisk realisme: formålet med politikk er å bedre sin egen interesse

Syn på naturtilstand

Hobbes

- preget av ressursknapphet
- tror ikke på samarbeid og samfunn
- alle mot alle situasjoner når det gjelder ressurser
- det er ikke mulig å samarbeide bedre med bruk av ressurser, man tenker egoistisk
- Det er likhet fordi, alle er utrygge, selv den sterkeste og mektigste må sove/vise svakhet.
- Problem: Alle er utrygge. Løsning: Man gir derfor fra seg retten for å bruke vold, og gir den til staten, slik at de har et **voldsmonopol**
- Staten er styrt av en person, denne personen er bare å velge. Denne personen som er valgt til å bli leder, har som interesse til å danne et samfunn som gjør at han holder på makten.

Locke

- Man samarbeider fordi mennesker har fornuft og samvittighet
- Det kan oppstå voldelige konflikter mellom enkeltparter når de krenker de 4 naturlige rettigheter: liv, frihet, eiendom og helse. Disse rettighetene vil alle «følge» i Lockes naturtilstand, og på denne måten kan man ha eiendom og samfunn uten risiko for at noen skal ta det fra deg. Nettopp fordi mennesker respekterer andre menneskers rettigheter som er lik seg selv.
- Må ha en Lovgivende-, Dømmende-, Utøvende makt (Maktfordelingsprinsippet) som skaper regler og normer som tar vare på de naturlige rettighetene.

Rousseau

- Naturtilstand: vi lever i harmoni og er ikke avhengige av hverandre, det er likhet mellom alle.
- Befolkningen vokser, og på ett eller annet tidspunkt blir det ressursknapphet, og man må samarbeide, et samfunn blir dannet, eiendom blir dannet, det er ikke likhet lenger siden noen eier mer jord og ressurser.
- Mennesket blir født fritt, men blir lenket

- Rousseau mener at naturtilstanden er bra, det er nok ressurser for alle, det er ingen krigstilstand siden det ikke er behov, alle er like, moral og eiendom er unødvendig siden det er nok til alle så det vil ikke oppstå konflikter. **MEN** på et tidspunkt vil det bli for mange mennesker og naturtilstanden vil **TA SLUTT** og man må derfor danne et samfunn og samarbeide. Han mener når dette skjer starter det negative i samfunnstilstanden og den politiske tilstanden. Fordi da blir noen avhengige av andre (mat og ressurser) og makten i samfunnet er ikke lik. Man må derfor opprette en samfunnskontrakt som fordeler makten likt.

Gruppe 1

- Hva er kontraktsteori? (Hobbes, Locke, Rousseau)
 - Prøver å gi svar på en del spørsmål: Hva er kriteriene for å handle riktig eller feil? Maktspørsmål, hvordan fordeler man makt? Hvorfor trenger vi noen med makt? Hvorfor må vi adlyde de med politisk makt, og deres avgjørelser? Handler om legitimiteten av makt (rettmessig eller rettferdig).
 - Utgangspunktet for kontraktsteoriene er at alle mennesker er født frie, men filosofene mente at en politisk myndighet måtte være tilstede for å sørge for at ens frihet ikke gikk utover andres.
 - 3 sentrale begreper:
 - Naturtilstand: en tilstand uten politisk makt til stede, blir ofte beskrevet som dårlige levetilstander (Locke og Hobbes)
 - Samfunnskontrakt: Et forslag på hvordan man skal danne et samfunn og en politisk tilstand.
 - Politisk realisme: Formålet med politikk er å bedre sin egeninteresse

b) «Naturtilstanden er preget av...» Fyll ut skjemaet?

	Hobbes	Locke	Rousseau
Ressursknapphet	Nei	Ja, men ikke så farlig	Nei, er overflod, men vil oppstå etter hvert
Samfunn og samarbeid	Nei	Ja	Nei, Unødvendig, men vil bli behov
Krigstilstand	Ja, alle mot alle. Grunnet ressursknapphet	Nei, fordi mennesker er moralsk. Men kan oppstå mellom enkeltparter	Nei, fordi det er ingen grunn, grunnet ingen ressursknapphet
Likhet	Ja, forutsaker konflikt	Ja	Ja, men vil opphøre
Eiendom	Nei, alle mot alle.	Ja, men ikke mye	Nei, det er unødvendig, men vil oppstå
Moralske plikter	Nei, unntatt naturretten. Bruk alle midler for å overleve	Ja, 4 naturlige rettigheter: liv, frihet, helse og eiendom. Alle	Nei, Unødvendig, siden alle er født frie og lik

		er født slik og vil handle deretter	
En dårlig tilstand	Ja	Jo, rettighetene er ikke godt nok sikret	Nei
Kan og bør man vende tilbake til naturtilstanden?	Ja, men man burde ikke	Ja, men kun i det tilfelle staten krenker dine 4 naturlige rettigheter: liv, frihet, helse og eiendom	Nei, det er for mange mennesker, og man kan ikke ta vekk mennesker

Gruppe 2

Anta at du tilhører en minoritet som er uenig i statens politikk og derfor nekter å etterkomme dens befalinger. I hvilken grad kan en slik oppførsel rettferdiggjøres ifølge Hobbes, Locke og Rousseau?

- Hobbes
 - Var monarkist og mente at en hersker skal gi lover og sikre freden. Staten skal også ha voldsmonopol og kan derfor bruke vold mot uenige statsborgere. Det har derfor ikke noe å si om du er en minoritet eller en majoritet. Det skal også gi mening for hver statsborger og skrive under en slik kontrakt.
 - Mener **NEI**, folket må ta hensyn til lover og regler staten har sagt. Folket har skrevet under denne «kontrakten» og må være enige med den. Hvis du er uenig med overhodet og stiller seg til en krigstilstand, går man tilbake til en naturtilstand (som er dårlig mener Hobbes)
- Locke
 - Hvis staten ikke ivaretar de 4 naturlige rettigheten gjør ikke staten jobben sinn, og du har ingen grunn til å lytte på staten. «Kontrakten» brytes, og man kan gjør oppgjør.
 - Det er ikke nok at du bare er **uenig** med staten, staten må objektivt bryte en av de 4 naturlige rettighetene.
- Rousseau
 - Det er greit å stride mot staten angående lover du ikke selv har gått med på. Det er et radikalt demokrati. Det er galt å gå imot almen villigheten, flertallet

Gruppe 3

Hvordan er Rousseau sin kontraktsteori lik og ulik kontraktsteoriene til Hobbes og Locke? Hvorfor tror dere den skiller seg såpass fra de to andre?

KAPITTEL 5

Både det **teleologiske** og **mekanistiske** er **naturesyn**. Alle naturesyn har en egen **ontologi**, som er en teori på hva som *finnes* eller *er*. De har også en **metodologi**, som er teori om hvordan noe best kan *studies* eller *kjennes*.

Gjør rede for noen av de viktigste endringene som fant sted innenfor naturvitenskapen da det mekanistiske verdensbildet erstattet det teleologiske.

- **Teleologiske** (kommer fra det greske ordet teleos, som betyr mål/formål, utviklet av Aristoteles): Alt har et formål, ser virkeligheten som formål styrt. Alle ting har en funksjon, at enhver gjenstand skal gjøre det den skal gjøre. Denne vitenskapelig tenkemåte hadde gode fundamenter med tanke på at på den tiden var alt styrt av 4 elementer, jord ild luft og vann. Mange substanser, enhver ting har sin egen funksjon, som beskriver hvordan den tingen vil virke på, hvilke naturlige prosesser den vil gjennomgå uten å bli forstyrret. «verdensbildet» består av mange ulike ting som fungerer på ulike måter. Enhver ting består av form og stoff, formen er det allmenne med en ting og stoffet er det individuelle med en ting. To stoler deler form, men her ulike stoff. Formen til en ting forteller formålet til den tingen, den forteller hvordan den vil virke. Teleologiske hendelser består av 4 ulike årsaker. (forklart lengre ned)
- **Mekaniske**: Virkeligheten består av ytre krefter som virker på materie (partikler). Virkelighet er ikke formålt styrt, og består ikke av ulike substanser. Begynner å studere kvantitativt. En årsakstype; bevirkende.

Den vitenskapelige revolusjon fant sted under 1500-1600 tallet, og innebærer en overgang fra et teleologisk verdensbilde til et mekanisk verdensbilde. Frem til renessansen var verden preget av en teleologisk virkelighetsoppfatning, en Aristotelisk forståelse av verden og naturen. Etter det som kjennetegnes som den vitenskapelige revolusjonen hadde naturvitenskapen fått sitt gjennomslag, og det ble anerkjent som selve vitenskapen. Hva som lå til grunn for denne overgangen var blant annet et økende behov for å finne holdbare argumenter og bevis for påstander. (Sletnes, 2019.) Utvikling innen områder som fysikk og astronomi gjorde tidligere påstander falsifiserbare. Altså ble tidligere oppfatninger avkreftet gjennom nye oppdagelser. (Dybvig et al., 2019.) Pioneerer som Kopernikus, Gallilei, Newton og Kepler var viktige bidragsytere til dette. Kopernikus har blant annet æren for teorien om det heliosentriske verdensbilde der solen er i sentrum. Keplers astrologiske teorier om hvordan planeter beveger seg i elliptiske baner, og Gallileis observasjoner av himmelen gjennom bruk av teleskopet, gikk godt sammen, og bidro til å falsifisere tanker fra

teleologien. Da Newton kunne forklare mye av dette gjennom teorien om en universell gravitasjonskraft og ulike fysiske lover, ble naturvitenskapens fundament sterkere, og andre virkelighetsoppfatninger ble feid av banen. (Dybvig et al., 2019.) Naturvitenskapen og fysiske lover bygger i stor grad på kausale sammenhenger, altså at noe skjer på grunn av en forutgående bevirkende hendelse. Det er nettopp dette det moderne mekanistiske verdensbilde bygger seg på, i motsetning til det teleologiske verdenbilde. Dette kan være med på å forklare paradigmeskiftet. Så hva kjennetegnes det teleologiske og det mekaniske verdenbilde egentlig av?

Det teleologiske verdensbilde er en virkelighetsoppfatning som i stor grad forbindes med Aristoteles. Han mente at naturen er hierarkisk ordnet, av både levende og ikke-levende ting, der all endring og bevegelse kan forklares gjennom hans 4 ulike forklaringstyper (NTNU undervisning, 2018) Disse består av formale årsaker, formålsårsaker, bevirkende årsaker og materielle årsaker.

- En formal årsak er når vi forklarer noe ut fra en tings form eller natur.
- Formålsårsak er når vi kan forklare en atferd ut ifra at individet hadde et mål.
- Bevirkende årsaker forklarer ting som skjer der og da med at noe har utløst noe annet.
- Materielle årsaker refererer til at noe skjedde grunnet materiale det var laget av. (Dybvig et al., 2019.)

Teleologien prøver å forstå alt som om det var levende, for eksempel vil de også tilskrive steiner levende egenskaper. Om en stein faller mot bakken ville det være fordi formålet for steinen var å ligge på bakken. Slike besjelinger har gjort det teleologiske verdenssynet lettere kritiserbar, med lite forankring i empiri. (NTNU undervisning, 2018.)

Det mekaniske verdensbilde derimot setter det livløse som hoved fenomenet, og hevder at naturen er en ustrakt materie som er i en mekanisk bevegelse. (NTNU undervisning, 2018.) Verdensbilde har et stort fokus på at forutgående hendelser forklarer endring og bevegelse, og kan forutse fremtidige hendelser på bakgrunn av strengt lovmessige prinsipper. Som nevnt over var blant annet Newton en stor bidragsyter til oppdagelser av slike lovmessigheter. I forhold til det teleologiske verdensbilde forkaster altså det mekaniske 3 av forklaringstypene, og gjenstår kun med det bevirkende. På samme måte som at en biljardkule skaper bevegelse i en annen, forstås også levende vesener som produkter av tidligere hendelser. Dette i kontrast til teleologien der de ser på levende vesener som kilde til sine egne bevegelser. (NTNU undervisning, 2018.)

Forklar hvordan Kuhn tenker at vitenskapelig utvikling foregår. Forklaringen bør inneholde forklaringer av følgende elementer: paradigme, normalvitenskap, anomalier, vitenskapelig revolusjon, inkommensurabilitet.

- Paradigme: utdannelsen en person blir styrt med. Grunnleggende rammeverk som man lærer å bruke. Antagelser man vil jobbe utfra for å forklare verdenen. Eksempler teleologisk, mekanisk.
- Normalvitenskap: vitenskap som stiller seg ukritisk til et gitt paradigme
- Anomalier: der normalvitenskap ikke hjelper, unntak til regelen
- Vitenskapelig revolusjon: Når man begynner å endre på paradigme.
- Inkommensurabilitet: Usammenlignbarhet, paradigmene. Paradigmene har ulike grunnlag.

Kuhn mente at det ikke var en rasjonell overgang å gå gjennom en vitenskapelig revolusjon.

Eksamensoppgaver

Kapittel 1:

- (a) Bevissthet, kropp og sjel, og selvbevissthet.
 - a. Bevissthet – oppleve, følelser
 - b. Selvbevissthet – reflektere
 - c. Andreordensoppfatninger og -ønsker
 - d. Dualistisk syn – Substansdualismen
 - e. Materialismen
- (b) Selvbevissthet, språk og mulige skiller mellom mennesker og andre dyr.
 - a. Selvbevissthet – reflektere
 - b. Språk - pragmatikk, semantikk, syntaks, proposisjonalt språk
 - c. Dyr går etter innstinkter, mennesker går etter fornuft
 - d. Kultur
- (c) Moralsk ansvar og frihet.
 - a. Determinisme
 - b. Handlingsfrihet og viljefrihet

Kapittel 2:

- (a) Definisjonen av «kunnskap», former for kunnskap, og teorier om sannhet.
 - a. Kunnskap – man tror, proposisjonskunnskap og ferdighetskunnskap
 - b. Korrespondenteori, koherenteori, pragmatiske teori
 - c. A prior – empirisk. Analytisk – syntetisk
- (b) Teorier om begrunnelse (empirisme, rasjonalisme, transcendentalfilosofi, naturalisme).
 - a. Fundasjonalismen og koherentisme
- (c) Det vi kan ha kunnskap om, skeptisisme og relativisme.
 - a. Kunnskap - Eget sinn, Andres sinn, Ytre virkelighet
 - b. Agrippas trilemma

Kapittel 3:

- (a) Utilitarisme.
 - a. Konsekvenser – Jeremy Bentham
 - b. Nyttevackyl
- (b) Pliktetikk.
 - a. Kategoriske imperativ – Immanuel Kant
 - b. Fornuften
- (c) Dydsetikk og etikk og kjønn
 - a. Aristoteles
 - b. Gylne middelvei

Kapittel 4:

(a) Antikkens politiske filosofi.

- a. Deskriptiv, Normativ, politisk statsteori
- b. Platon
 - i. Kritikk til demokratiet
 - ii. Leve et rettferdig liv – bok: Staten
 - iii. Fordele samfunnet etter evne. 3 delt
 - iv. **Meritokrati**
- c. Aristoteles
 - i. **Deltagerdemokrati**
 - ii. Ære til de som er politiske deltagere
 - iii. Avdekke egenskaper, empirisk
 - iv. Rekke kvalifikasjoner for å være politisk deltager, blir ustabilt hvis ikke
 - v. Forfatningsformer

(b) Klassisk kontraktsteori.

- a. Naturlig tilstand
- b. Samfunnskontrakt
- c. Politisk realisme
- d. Hobbes, Locke, Rousseau

(c) John Rawls, rettferdig fordeling og global rettferdighet.

- a.

Kapittel 5:

(a) Det teleologiske og det mekanistiske synet på naturen.

- a. Aristoteles teleologisk.
 - i. Substanser
 - ii. Determinisme
 - iii. Direkte sanseerfaring
 - iv. Forandringstyper
 - 1. substansell -
 - 2. kvalitativ – endrer egenskap
 - 3. kvantitativ – endrer størrelse
 - 4. stesforandring – når noe beveger seg i rommet
- b. Galileo, Newton... Ville ha mer grunnleggende svar, studerte astrologi og fysikk
 - i. Ting skjer pga. noe annet skjer
 - ii. Empirisk – teste.
- c. Paradigme skifte
- d. Inkommensurabilitet

(b) HDM, det induktive synet på vitenskap og Popper.

- a. Hypotetisk deduktiv metode
 - i. Samle data
 - ii. Isolere faktorer

- iii. Universell hypotese om at en faktor er årsak
 - iv. Teste hypotesen ved å dedusere empiriske konsekvenser
- (c) Popper, Kuhn og Lakatos
- a. Poppers vitenskapsteori: falifiserbares
 - b. Deduksjon
 - c. Induksjon
 - d. Abduksjon
 - e. Modus tollens